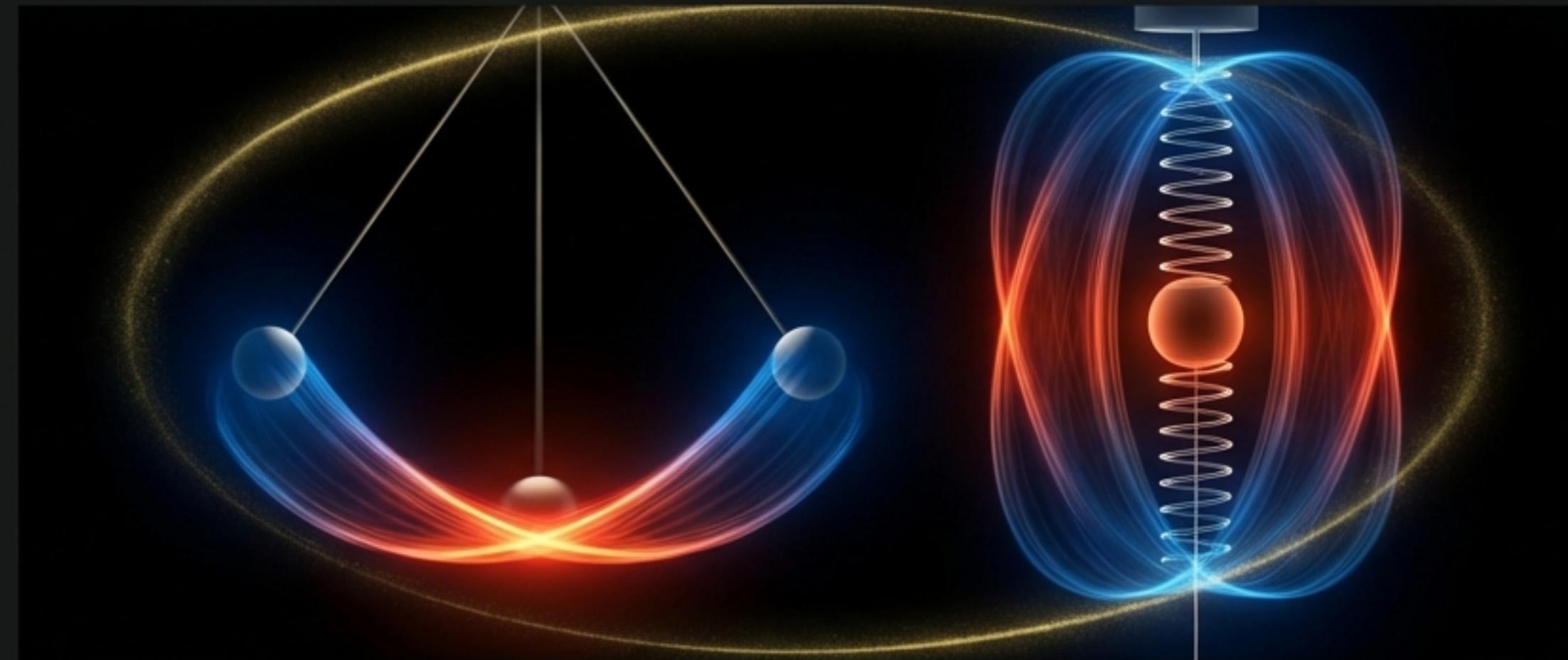

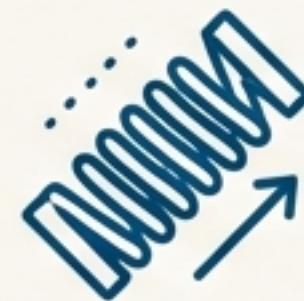
Năng Lượng Trong Dao Động Điều Hoà: Vũ Điệu Của Sự Chuyển Hoá

Năng lượng không tự sinh ra, không tự mất đi. Vậy trong một dao động, nó “khiêu vũ” như thế nào?

Gặp Gỡ Các 'Vũ Công' Năng Lượng

Thế Năng (W_t)

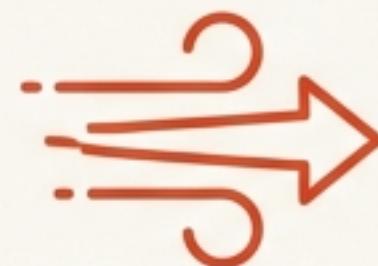

Năng lượng dự trữ, liên quan đến vị trí của vật. Lớn nhất tại các vị trí biên, bằng không tại vị trí cân bằng.

$$\text{Con lắc lò xo: } W_t = \frac{1}{2} kx^2$$

$$\text{Con lắc đơn (góc nhọn): } W_t \approx \frac{1}{2} mgl\alpha^2$$

Động Năng (W_d)

Năng lượng chuyển động, liên quan đến vận tốc của vật. Lớn nhất tại vị trí cân bằng, bằng không tại các vị trí biên.

$$W_d = \frac{1}{2} mv^2$$

Cơ Năng (W)

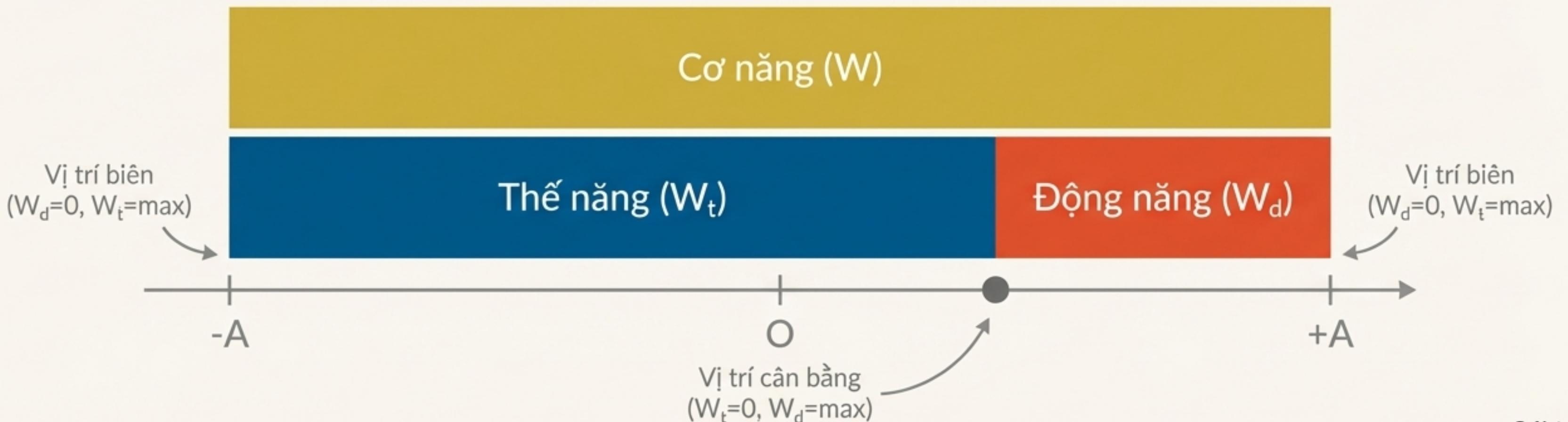
Tổng năng lượng của hệ. Trong một hệ không có ma sát, cơ năng được bảo toàn.

$$W = W_t + W_d = \text{hằng số}$$

Định Luật Vàng: Sự Bảo Toàn Cơ Năng

Trong dao động điều hoà (bỏ qua ma sát), cơ năng của vật là một đại lượng không đổi.

$$W = W_t + W_d = W_{t_{\max}} = W_{d_{\max}} = \text{hằng số}$$

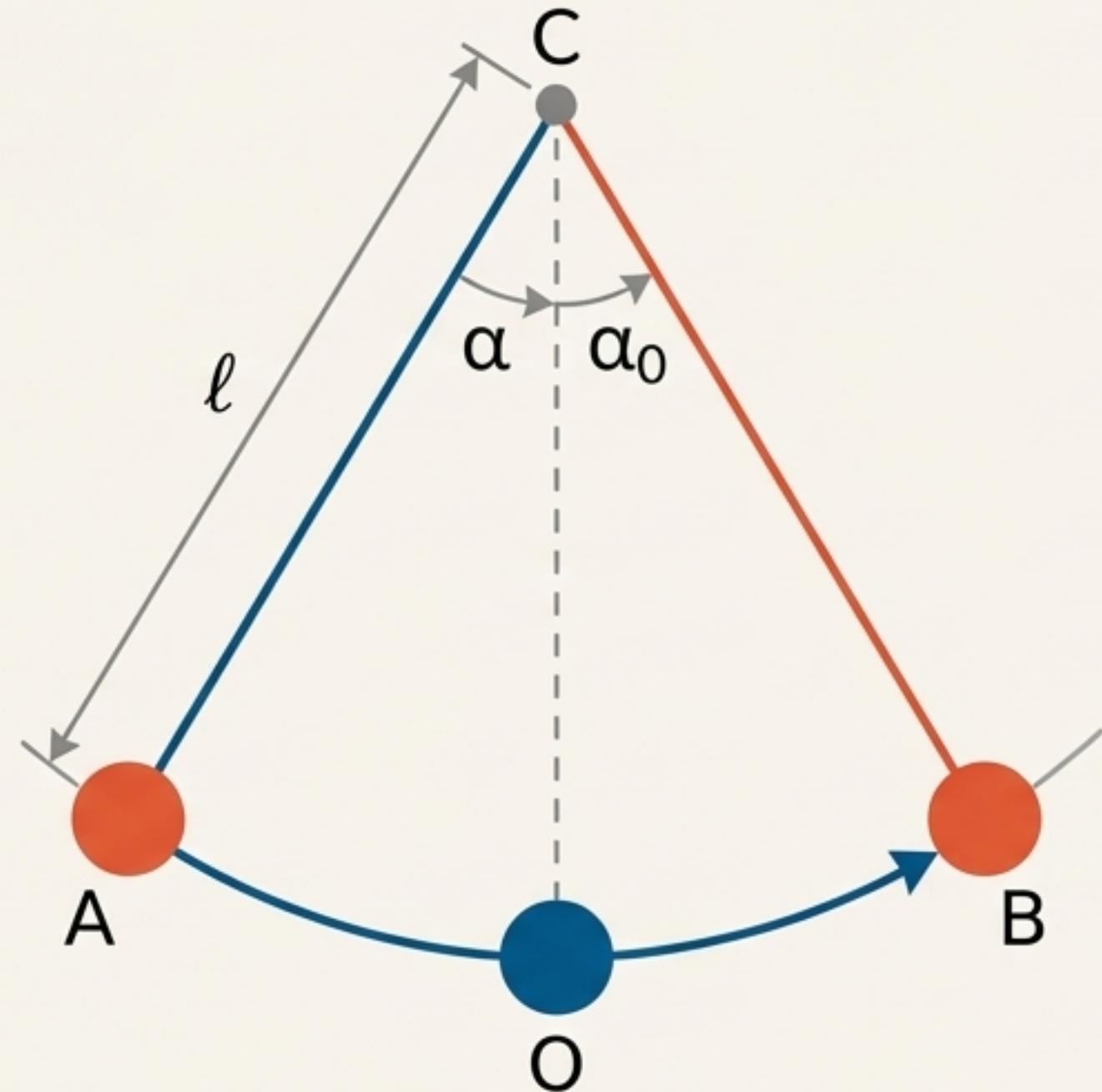

Tình Huống 1: Con Lắc Đơn

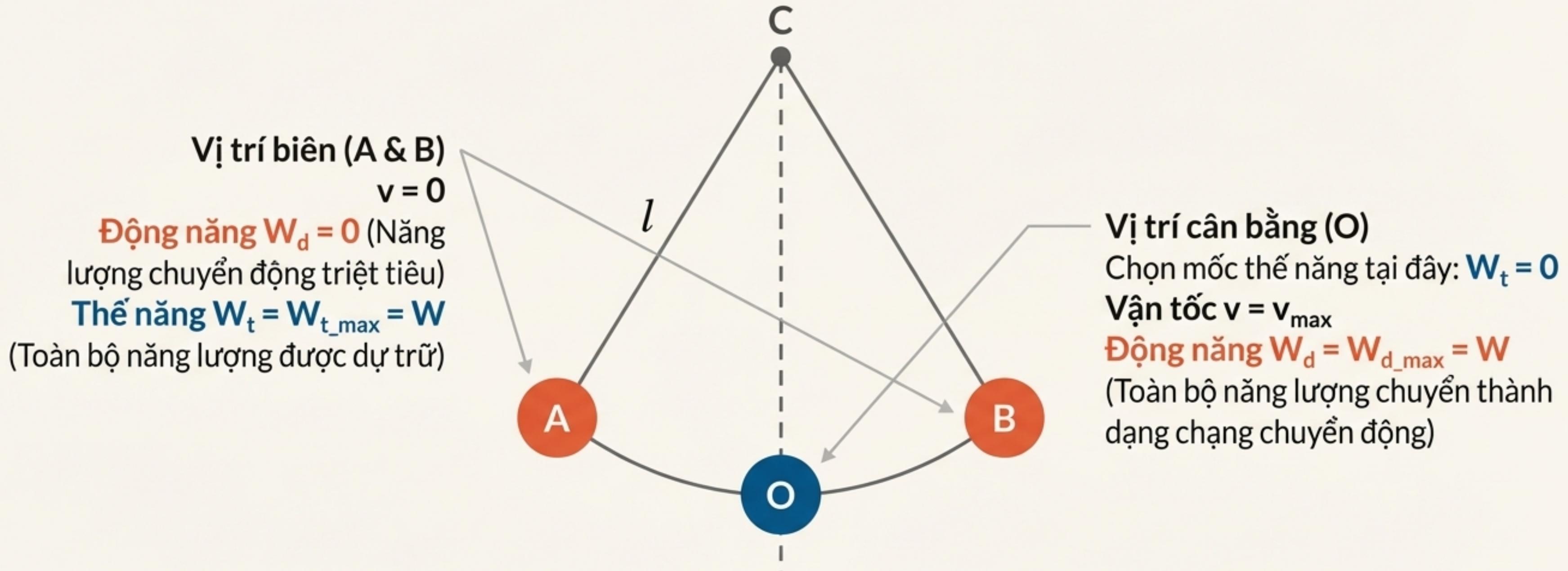
Đề bài: Một con lắc đơn có khối lượng m , treo trên sợi dây đã sợi dây dài l . Kéo con lắc lệch khỏi vị trí cân bằng một góc α_0 (với $\alpha_0 \leq 10^\circ$) rồi thả nhẹ.

Yêu cầu:

- Tính thế năng và động năng tại các vị trí biên (A, B) và vị trí cân bằng (O).
- Tìm vị trí α mà tại đó động năng bằng thế năng.

Năng Lượng Tại Các Điểm Cực Trị

Năng lượng liên tục chuyển hóa giữa dạng dự trữ (**Thể năng**) và dạng chuyển động (**Động năng**).

Tìm Điểm Cân Bằng Năng Lượng ($W_d = W_t$)

Tư duy chiến lược

Để tìm vị trí $W_d = W_t$, ta xuất phát từ định luật bảo toàn cơ năng:

$$W = W_d + W_t.$$

Thay $W_d = W_t$ vào, ta có:

$$W = 2W_t.$$

Các bước giải

1. $W = mgl \frac{\alpha_0^2}{2}$ (Cơ năng toàn phần)
2. $W_t = mgl \frac{\alpha^2}{2}$ (Thể năng tại li độ góc α)
3. $mgl \frac{\alpha_0^2}{2} = 2 * mgl \frac{\alpha^2}{2}$
4. $\alpha_0^2 = 2\alpha^2$
5. $\Rightarrow \alpha = \pm \frac{\alpha_0}{\sqrt{2}}$

Insight

Tại li độ góc $\alpha = \pm \alpha_0 / \sqrt{2}$, thể năng và động năng bằng nhau, mỗi dạng chiếm đúng 50% cơ năng toàn phần của hệ.

Tình Huống 2: Con Lắc Lò Xo

Đề bài: Một vật khối lượng $m = 200$ g dao động điều hòa với tần số góc $\omega = 2\pi$ rad/s và biên độ $A = 10$ cm.

Yêu cầu: Xác định thế năng của con lắc tại thời điểm vật có tốc độ $v = 10$ cm/s.

Tư duy chiến lược: Ta không thể tính trực tiếp $W_t = \frac{1}{2}kx^2$ vì chưa biết x . Thay vào đó, ta sẽ dùng định luật bảo toàn năng lượng: $W_t = W - W_d$.

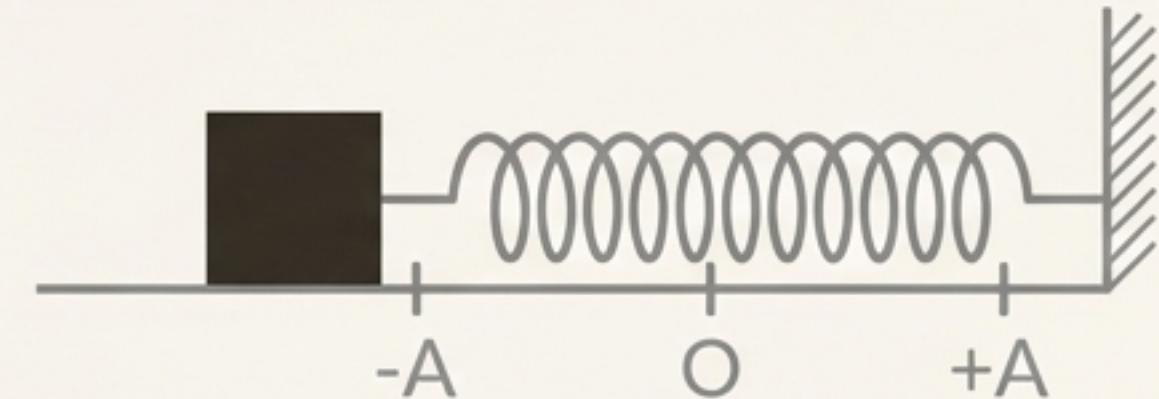
Các bước giải:

1. Tính cơ năng tổng: $W = \frac{1}{2}m\omega^2A^2$

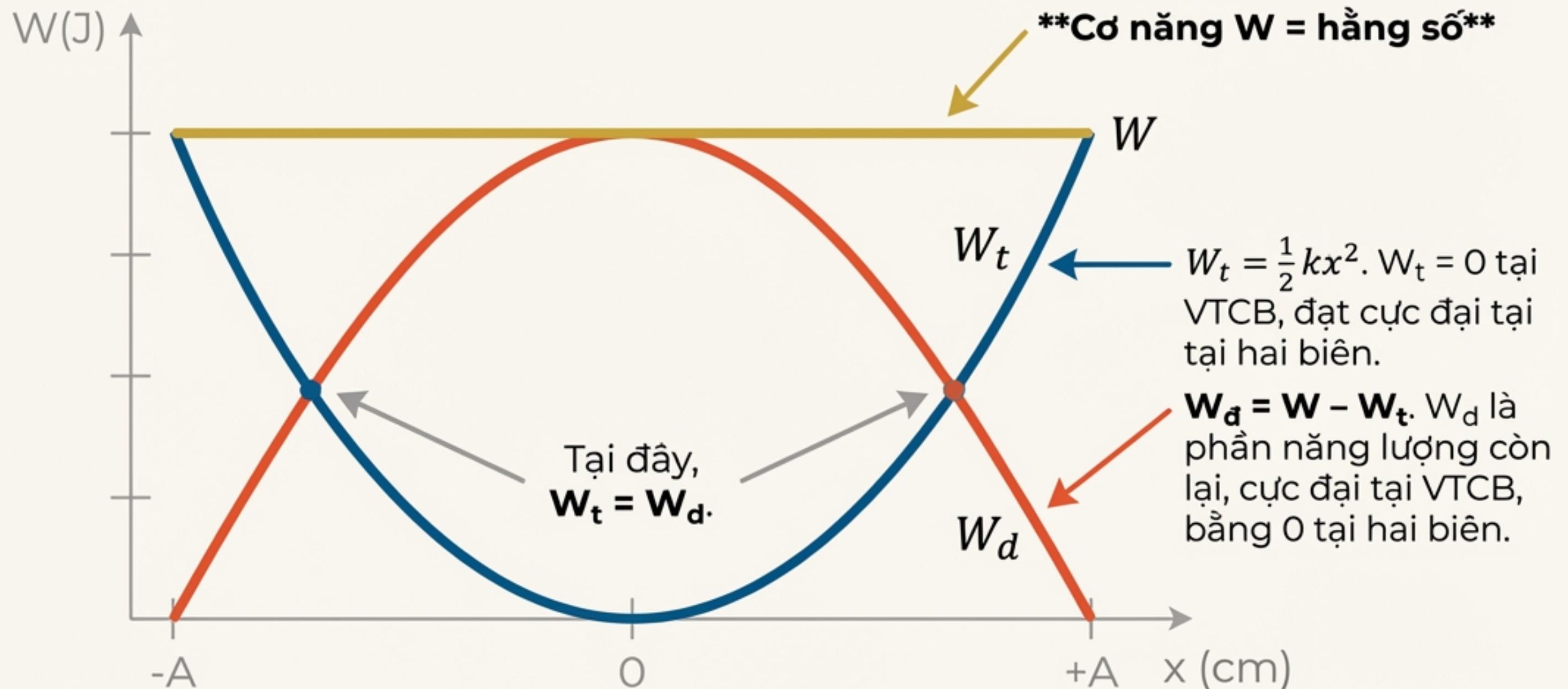
2. Tính động năng: $W_d = \frac{1}{2}mv^2$

3. Suy ra thế năng: $W_t = W - W_d = \frac{1}{2}m(\omega^2A^2 - v^2)$

4. Thay số: $W_t = \frac{1}{2} * 0.2 * ((2\pi)^2(0.1)^2 - (0.1)^2) \approx 0.038$ J

Giải Mã Đồ Thị: Năng Lượng Theo Vị Trí

Áp Dụng Đồ Thị: Tính Toán Từ Dữ Liệu Trực Quan

Đề bài:

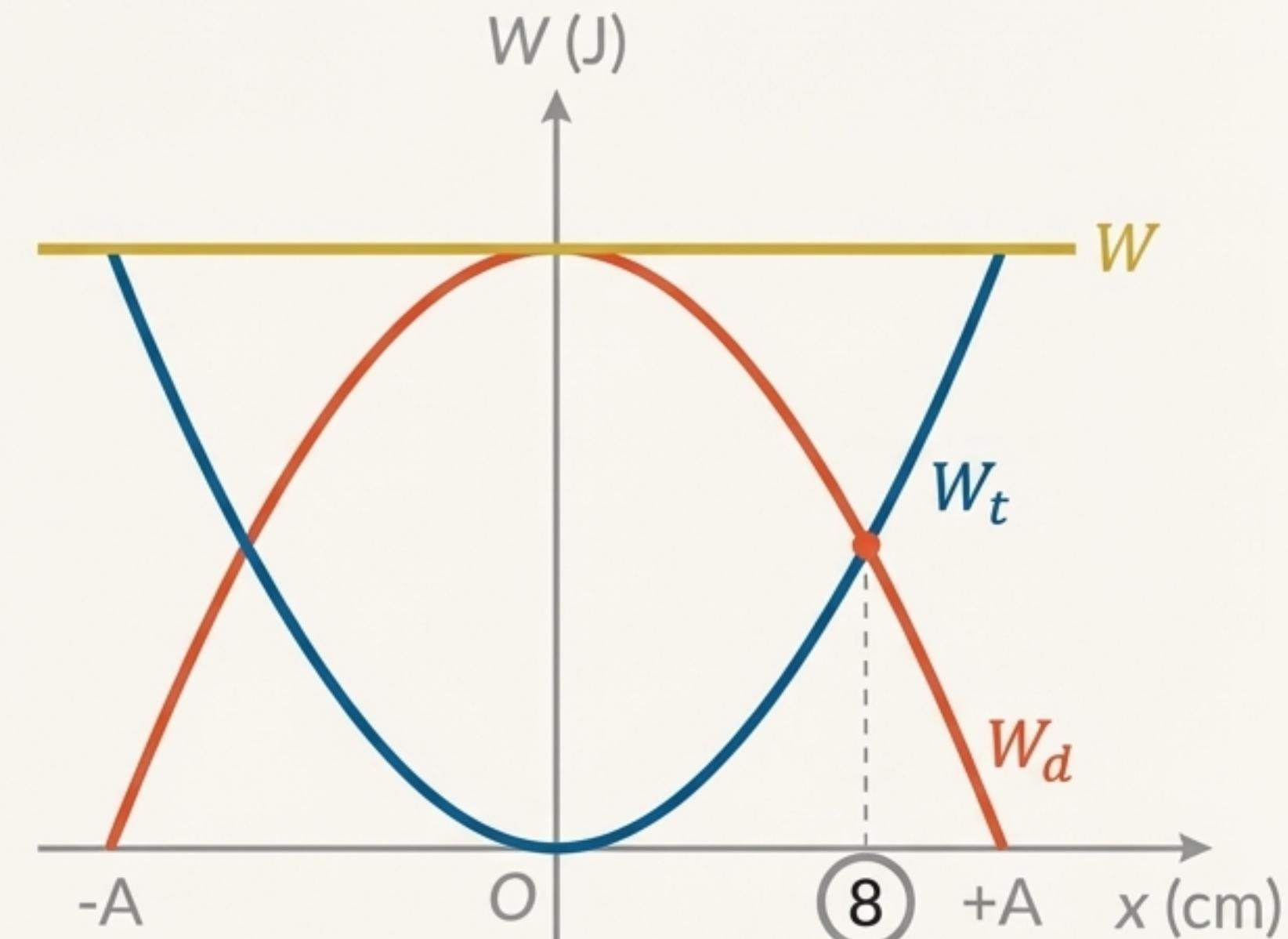
Một con lắc lò xo có $k = 100 \text{ N/m}$. Đồ thị biểu diễn W_t và W_d theo li độ x như Hình 7.2. Tính cơ năng toàn phần W .

Phân tích đồ thị:

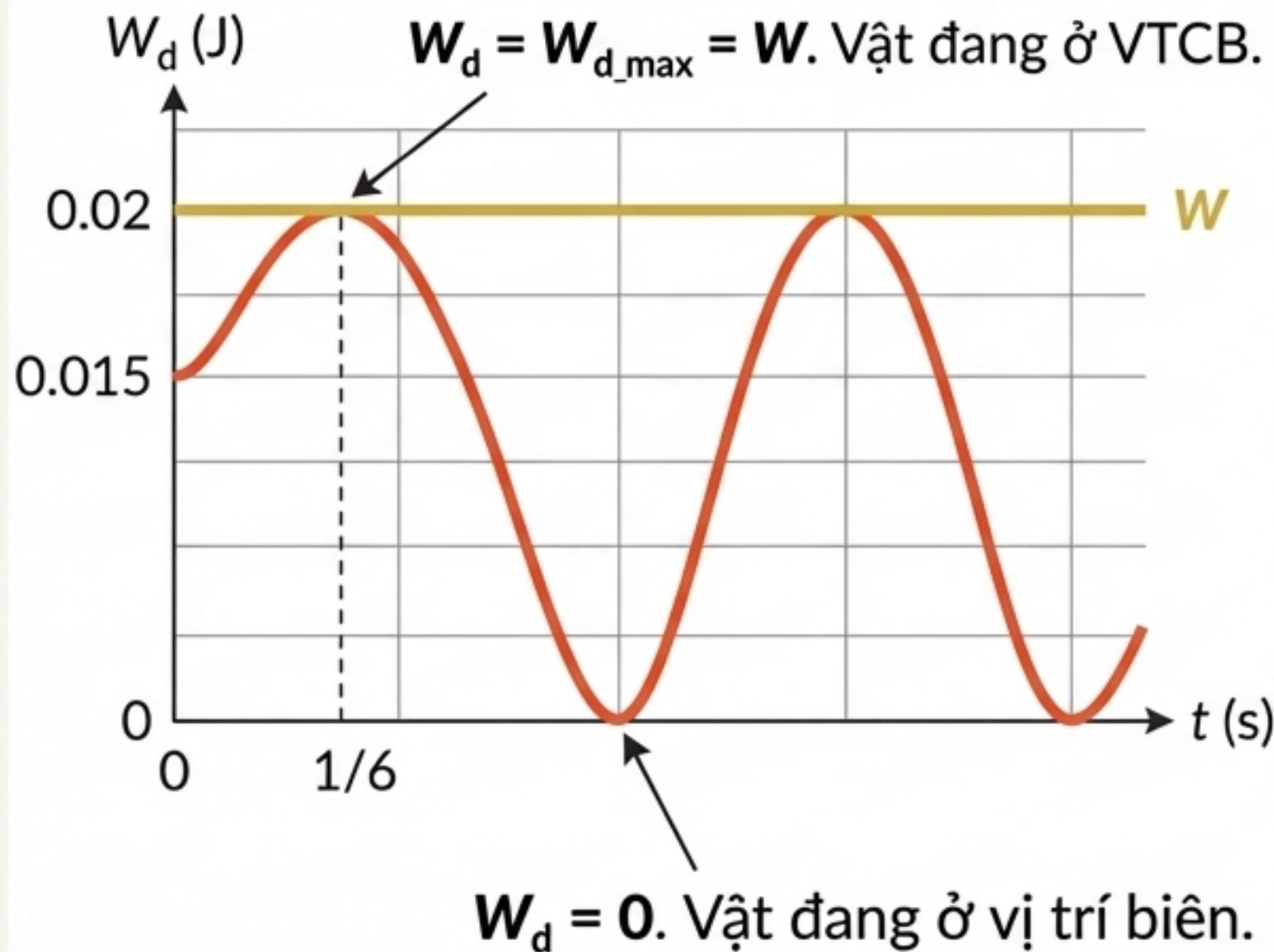
- Từ đồ thị, ta xác định được vị trí mà hai đường cong năng lượng cắt nhau.
- Tại các vị trí này, $W_t = W_d$.
- Gióng xuống trực hoành, ta đọc được $x = \pm 8 \text{ cm} = \pm 0.08 \text{ m}$.

Tính toán:

- Tại điểm này, $W = W_t + W_d = 2W_t$.
- $W = 2 \cdot \frac{1}{2} kx^2 = kx^2$.
- $W = 100 * (0.08)^2 = 0.64 \text{ J}$.

Nhịp Độ Của Năng Lượng: Biến Thiên Theo Thời Gian

Phân tích đồ thị:

- Động năng (và thế năng) biến thiên tuần hoàn theo thời gian.

Nhận xét quan trọng:

Quan sát đồ thị: Chu kỳ của động năng là ' T '. Nếu chu kỳ dao động của vật là T , thì chu kỳ của năng lượng là ' $T' = $T/2$ '.$

Điều này có nghĩa là **tần số** của năng lượng (f') gấp **đôi** tần số dao động của vật (f):

$$f' = 2f$$

Từ Đồ Thị Năng Lượng Đến Phương Trình Dao Động

Đề bài:

Đồ thị W_d theo thời gian của vật $m = 0.4 \text{ kg}$. Viết phương trình dao động của vật. (Lấy $\pi^2 = 10$).

Lộ trình giải quyết:

1. Từ đồ thị, tìm W và T' :

$$- W = W_{d\max} = 0.02 \text{ J}$$

$$- \text{Chu kỳ năng lượng } T' = 1/6 \text{ s.}$$

2. Suy ra T và ω :

$$- \text{Chu kỳ dao động } T = 2T' = 1/3 \text{ s}$$

$$- \text{Tần số góc } \omega = 2\pi/T = 6\pi \text{ rad/s.}$$

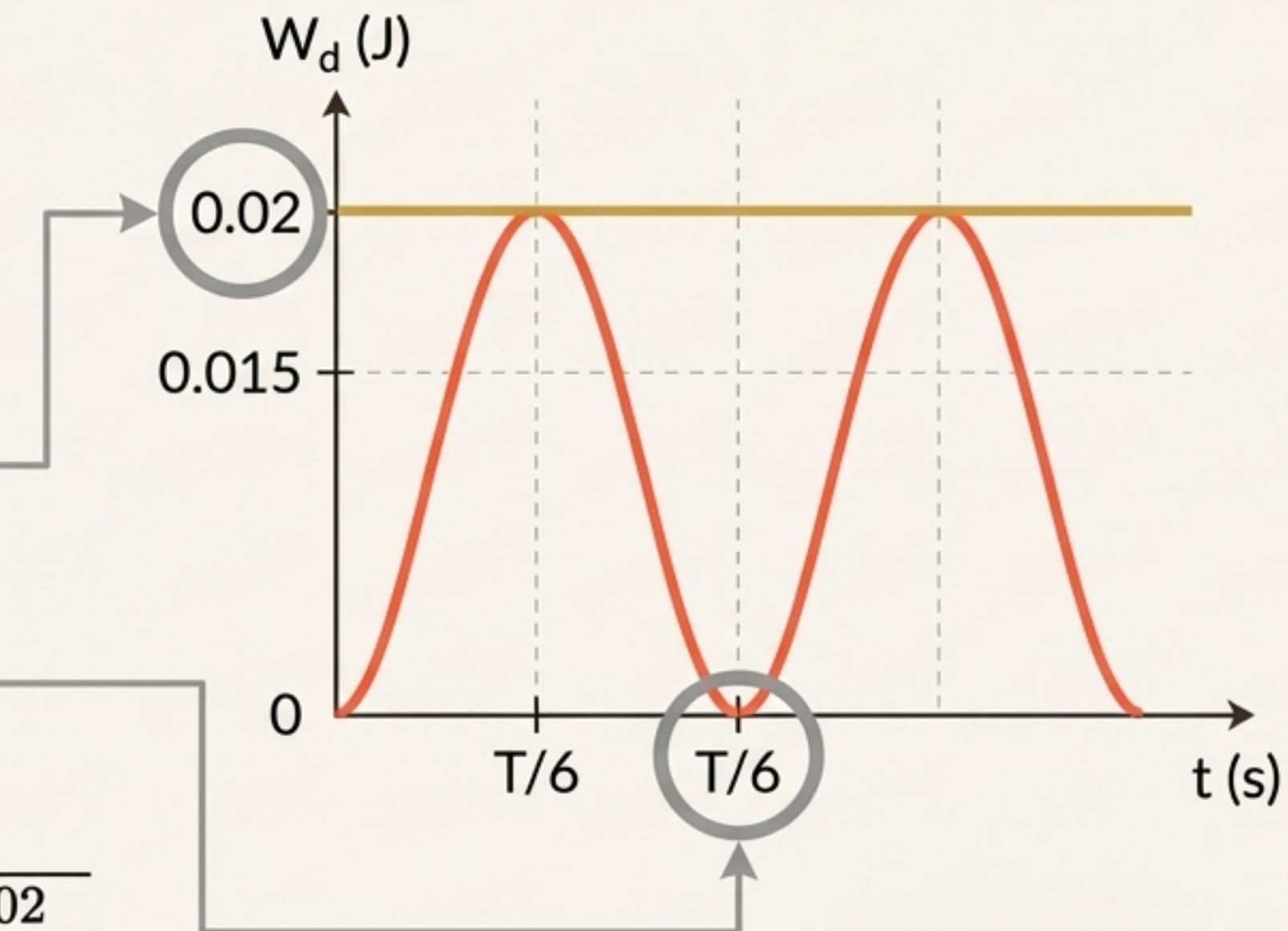
3. Tính biên độ A :

$$- W = \frac{1}{2}m\omega^2 A^2 \Rightarrow A = \sqrt{\frac{2W}{m\omega^2}} - A = \sqrt{\frac{2 \cdot 0.02}{0.4 \cdot (6\pi)^2}}$$

4. Viết phương trình:

- Tại $t=0$, $W_d=0$ nên vật ở biên. Giả sử vật bắt đầu từ biên dương, $\varphi = 0$.

- Phương trình cuối cùng: $x = A \cos(6\pi t)$

Phân Tích Tỷ Lệ Năng Lượng

Bài toán: Khi vật có li độ $x = A/2$, động năng và thế năng chiếm bao nhiêu phần trăm cơ năng?

Phân tích Thế năng (W_t):

$$W_t = \frac{1}{2}kx^2 = \frac{1}{2}k\left(\frac{A}{2}\right)^2 = \frac{1}{4} \cdot \left(\frac{1}{2}kA^2\right)$$

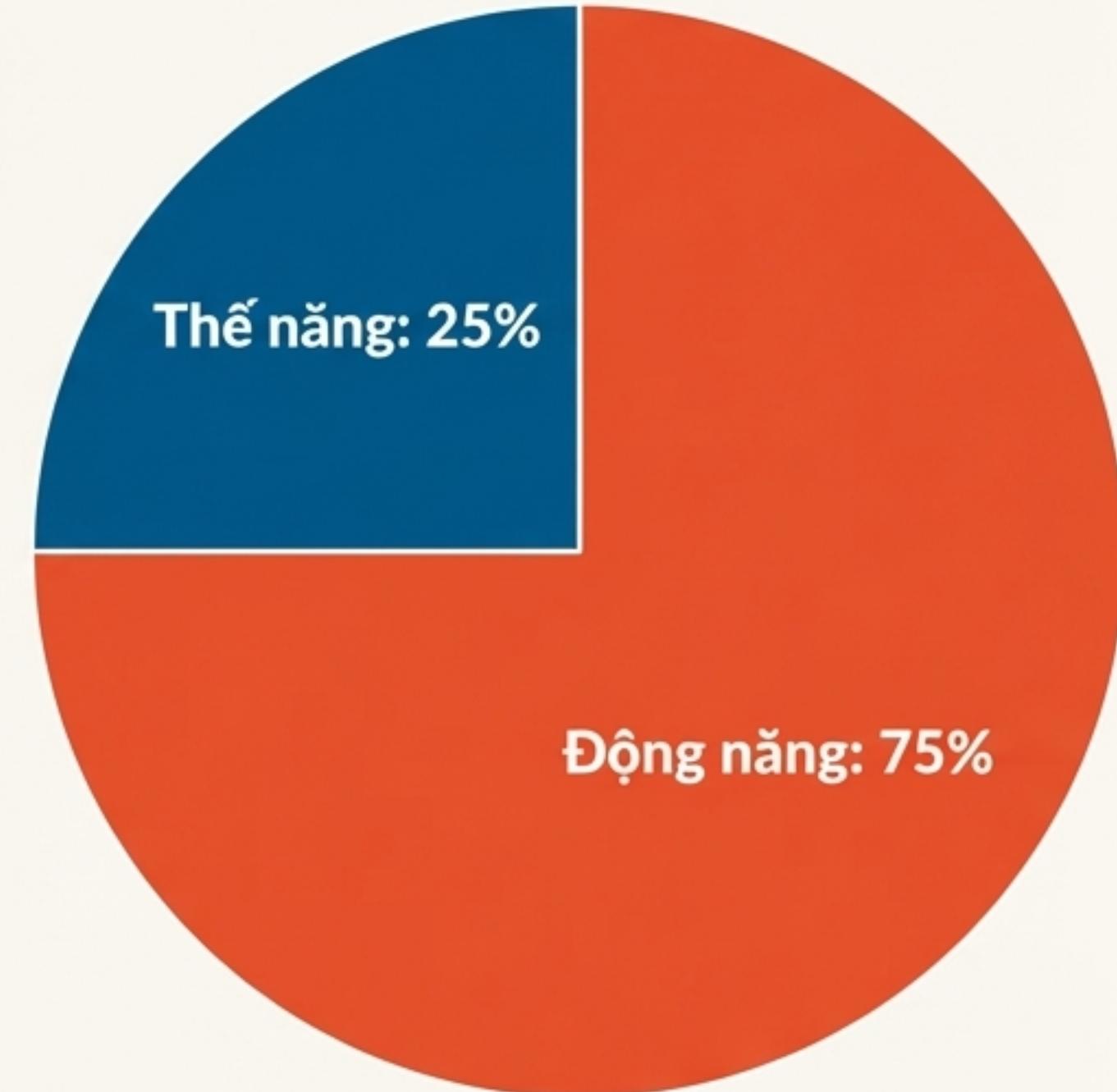
$$W_t = \frac{1}{4}W$$

Kết luận: Thế năng chiếm **25%** cơ năng.

Phân tích Động năng (W_d):

$$W_d = W - W_t = W - \frac{1}{4}W = \frac{3}{4}W$$

Kết luận: Động năng chiếm **75%** cơ năng.

Tại li độ $x = A/2$

Điểm Cân Bằng Năng Lượng (Lần 2)

Bài toán: Tại li độ nào thì thế năng bằng động năng?

Phương pháp: Tương tự con lắc đơn, ta xuất phát từ $W = 2W_t$.

Các bước giải:

$$1. W = \frac{1}{2}kA^2$$

$$2. W_t = \frac{1}{2}kx^2$$

$$3. \frac{1}{2}kA^2 = 2 \cdot \left(\frac{1}{2}kx^2\right)$$

$$4. A^2 = 2x^2$$

$$5. \Rightarrow x = \pm \frac{A}{\sqrt{2}}$$

Dù là con lắc đơn hay con lắc lò xo, động năng và thế năng luôn bằng nhau tại vị trí có li độ bằng ($\pm$ ng $\frac{\text{Biên độ}}{\sqrt{2}}$). Đây là một kết quả tổng quát quan trọng.

Bộ Công Cụ Của Bạn

Các Công Thức Cốt Lõi

Lato Regular

$$W = W_t + W_d = \text{hằng số}$$

$$W_t = 1/2 kx^2 \quad W_d = 1/2 mv^2$$

$$W = 1/2 kA^2 = 1/2 m\omega^2 A^2$$

Các Điểm Vị Trí Đặc Biệt

Lato Regular

$$\text{Tại } x = 0 \quad W_t = 0 \quad W_d = W$$

$$\text{Tại } x = \pm A \quad W_t = W \quad W_d = 0$$

$$\text{Tại } x = \pm A/\sqrt{2} \quad W_t = W_d = W/2$$

Kỹ Năng Giải Mã Đồ Thị

Lato Regular

Đồ thị W-x: Nhận dạng parabol của W_t , W_d và đường hằng số của W .

Đồ thị W-t: Nhận biết tần số năng lượng $f' = 2f$.

Năng Lực Phân Tích

Lato Regular

- Bạn có thể phân tích sự chuyển hóa năng lượng trong mọi bài tập dao động điều hoà.
- Bạn có thể xác định các đại lượng (v , a , x) từ thông tin về năng lượng và ngược lại.